

[Transcript] Vinohradská 12 / Proč se v Česku rodí málo dětí?

Tady je Matěj Skalický a tohle je Vinohradská 12.
V Česku se po prvé od roku 2004 narodilo mň než 100 tisíc dětí.
Tak podle českého statistického úřadu vypadal v Česku rok 2022.
Průměrní počet dětí na jednu ženu se vloni snížil na 1,66.
Bytek částečně souvisí se změnami věkového složení žen reprodukčního věku.
Ještě v roce 2021 jsme spolus francí zaujímali
v Evropě nejvyšší pozice v počtu narozených dětí.
V Česku se s čista jasna rodí málo dětí.
Při tom ještě nedávno jsme byli v porodnosti Evropská špička.
Takže co může za tak dramatický propad a jak jsou na tom jinde ve světě.
Tám se demografky řiny Kocourkové z přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.
Dnes je úterí druhého května.
Dobrý den, vítejte u nás ve Vinohradské 12.
Dobrý den.
Podle českého statistického úřadu je počet narozených dětí
nejnižší za posledních spoustu let 18 let?
Ano.
Proč?
Bavíme se o posledním roce 2022, za který máme tento udaj.
A je to daný dvěma faktory.
Za prvé klesá počet žen v reprodukčním věku.
A zároveň v tom roce 2022 dramaticky poklesla úhrná plodnost.
To znamená intenzita, se kterou ty ženy rodí děti.
Dobře, a je to tedy jenom rok 2022, kdy se to propadlo
a nebo je to nějaký dlouhodobější trend,
že prostě s jednodušším to úplně se rodí méně Čechů?
Nebyl to teď ten trend.
Sice asi 20 let, to znamená od 90. let,
se pořád mluvilo o tom, že tady máme nízkou plodnost
a nízkou porodnost, ale to skončilo někdy kolem roku 2008
a dokonce i po skončení té předchozí ekonomické krize,
ta úhrná plodnost měla rostoucí trend.
Takže my jsme na tom byli v porovnání
s ostatními Evropskými státy před covidem,
vlastně před pandemií.
Vlastně výrazně lépe, dokonce bych řekla nejlépe,
protože se nám podařilo dosáhnout v roce 2021
vrcholu úhrné plodnosti a to 1,83,
což i na Evropské poměry, je teda velmi vysoké.
A toto číslo znamená pardon?
To je v podstatě, my to nazýváme úhrnný ukazatel,
úhrná plodnost a znamená to průměrný počet dětí,
který se rodí jedné ženě, v tom daném kalendářním roku.
Aha, takže skoro dvě?

Skoro dvě. Ano, skoro jsme se přiblížili
ta žádoucí úrovni, což je 2,1.
To je takový ideál, 2,1.
Takový, ano, můžeme říci, že je to takový ideál,
který musela v podstatě nemá šanci žádná,
vyspělá země nyní dostat, protože
jsme přece jenom se dostali do takzvaného
druhou demografického přechodu a pro něj charakteristický,
že ta uhrná plodnost nedosahuje právě
prosté reprodukce.
To je v podstatě něco, co se k nám dostalo
s počátkem 90. let
a souvisí to s demokratizací.
Společnosti s rozvojem individualizace
v podstatě to znamená hodnotovou proměnu
v té společnosti, kdy je tam vyšší vzdělanost,
rozstoucí vzdělanost mladých lidí,
o tomu, že nejdřív v touží po uplatnění,
pracovní uplatnění, odkládají zakládání rodiny
a to sama o sobě nese právě
tu sníženou plodnost, protože často si nepodaří
naplně tedy produkční plány v tom vyšším věku.
Padli tu dva termíny, se kterými vyjste učitě
velmi dobře se známe na jáně.
Plodnost porodnost, jaký je mezi tím rozdíl?
Plodnost je vlastně takový intenzitní ukazatel,
kdy my vztahujeme počty narozených,
tětí na počty žen v reprodukčním věku,
to znamená opravdu je to vstaženo
k té exponované populaci, zatímco porodnost.
Vůtě to myšleno čistě jako absolutní počet,
to znamená počet živě narozených dětí,
vystě to i sam zmínil, a nebo se to uvádí
jako hrubý ukazatel počet živě narozených dětí
na celkový počet obyvatel v tom daném státě.
K tomu propadu loni tedy překvapil vás,
protože nejméně dětí za 18 let to je přece?
Teď už ne, ale fakt je,
že v ten první pandemický rok v roce 2020
bylo takou záhadou, jak vlastně se toploplodnost bude dál vyvíjet,
protože byly tady takové dvě hypotézy,
že na jednu stranu pravděpodobně zvýšená nejistota,
jak ekonomická, tak i obavist z zdravotních důsledků,
ta epidemie mohli vést odkladu narození dětí.

Na druhou stranu byla tady hypotéza o tom,
že ty omezené možnosti volnočasových aktivit,
práce doma, to znamená zaměření se na rodiny život,
naopak mohl vést k tomu,
že dojde k naplnějším reprůčích plánů.
Že na to teď zrovnáte na ten čas?
Teď je na tom zrovnáte na ten čas.
Je zajímavé,
že teď, když to můžeme hodnotit,
co se odehrálo v roce 2020-2021-2022,
tak vlastně zafunkovali obě hypotézy.
Říkali jsme se s manželem,
že vlastně jako jsou tady tedka
tři poslední roky plní samých špatných zpráv,
tak si zařintíme prostě dobré správy.
Ke konci roku 2020,
protože my musíme počítat
s tím 9-měsíčním spožděním
v porovnání s umrtnostím,
jsme viděli efekt hned.
Takže my jsme viděli na konci roku 2020,
že dočasně poklasli počet na rození.
To znamená, to byla učitá reflexa,
byh řekla těch obav, který tady byly,
ale hned někdy funoru v roce 2021
došlo k věrovnání
k dalšímu nárostu počtu na rození.
Na jednu matku připadlo 1,83 setin dítěte
a tedy nejvíce od roku 1992.
Takže tam to ještě svičil o tom,
že tady byla kola atmosféra,
že tu epidemie překonáme,
že se se vrátíme k tom předchodinu stavu.
Takže v ten rok 2021,
a nebylo to jen u nás,
bylo to i třeba v těch německy movících státech
a i v severských státech Evropy,
došlo k výraznému nárostu počtu na rozeních.
Proto ten vrchol v roce 2021.
První miminko narozené ve fakultní nemocnici
v Poznì je Holčička.
Výtězem je Victoria.
50 cm a 3330 gramů.
10 minuto vím z požděními následovali další děti.

Tady ještě se v Mapia,
na svět Valerijs.
My to vidíme i v těch datech,
že se rodili intenzivně
nebo více se rodili děti druhého pořadí.
To znamená, ten, kdo vlastně byl v situaci,
že mohl teda dokončit
svoje dopravní plány,
mohl chtít mít děti,
tak je v podstatě v tu chvíli měl.
Takže můžeme to vnímat i tak,
že se ty druhé děti možná narodili trochu dříve,
než by se narodili za normálních okolností.
Rok 2021,
ale následně
už přinesl jinou situaci.
Pokud si spomínáte,
tak bylo tady určité nařízení
z toho očkování,
že se všichni neočkují
a vrátíme se zpátky do práce
a všechno skončí.
Takže ta situace
v roce 2021
vysí teda interpretujeme tak,
že ten nástup
řekněme toho očkovacího schématu
mohl vest
určitěmu zase odkladu
toho plánování,
protože bych očekávala,
že jestli, že mám
před sebou dvě dávky očkování,
tak a nejsem nucená
za každou cenu,
která počít dítě tak asi bych to odložila.
Takže tohle my vidíme jako,
že se začalo v tom promítat
a zároveň i ten návrat do zaměstnání
vedle k tomu, že se lidé
se začali zabývat prostě jinými povinnostmi.
Takže si myslíme,
že tohle to byly ty klíčové faktory,
které se pravděpodobně promítli

do toho propadu v roce 2022.

A bylo to české specifiku, nebo jsme to viděli?

Ne, myslíme si, že právě

stejný propad

neznamenán i právě v těch jiných

západevropských státech

tam úplně nejvíc podobný je ten propad

v Německu například, nebo ve Švecku,

ale co je odlišné, od těchto států je,

že tam ten propad

byl nižší hodnot.

To Švecko doslalo maximálně hodnoty 1,6,1,7

ta úroveň propadla na 1,5

a to samí v Německu

1,5 propad až na 1,3

takže ano

ten trend byl stejný, ale

stále jsme na vyšších hodnotách,

tyto státy.

A parom, kde se vzal ten ideál, když teď

jste u těch čísel to 2,1

kde se vzalo, že to je

zrovna 2,1

Takhle, vycházíme z toho,

že abychom zajistili svojí náhradu

tak ty dvě děti

jsou za maminku a za tatínka

tak aby ta populace

neklisala ani nerostla

a to 2,1

je tam v tom, že

my musíme počítat s tím

s tou umrtností, nevšichni se dožijou

právě toho věku

průměrného věku matky při narození dítěte

jo tam přece jenom nějaká umrtnost

do toho věku

mezi 20-30 lety je, tak proto

ta desetinka. A pokud jsme

v Česku byli v roce 2021

na hranici

kolik 1,8

byla ta plodnost

ale ni 1,6-1,7

tak v rámci Evropy, v rámci světa
je to moc málo?
V Evropi jsme na vrcholu
i toho hodnotu 1,66
patříme
zpíše k těm státům
s vyšší úrovní plodnosti
i když jsme pod úrovní prostá reprodukce
a ono často
není úplně vše měsné
ale my zle dneska těch demografických modelů
vidíme, že
rozdíl i mezi tím, že si máme hodnotu 1,7
nebo nižší než 1,5
hodnota 1,7
když se, kdybych se nám podařilo to udržet
mezi hodnotami 1,7
1,8
tak jsme na tom relativně lépe
protože ten pokles
by mohl probíhat
pokles počtu objevatel
by mohl probíhat velmi pomalu
a může být
vyrovnán když dojde
kdo časněmu zvýšení plodnosti
v případě, že ta plodnost
je pod úrovní 1,5
tak už to není tak jednoduché
a my jsme byli v té situaci právě
k tomomickou krizí, kdy ta úhrná plodnost
se, jak říkám, dvě deseti letí
pohybovala pot
nebo maximálně dosahoval 1,5
my jsme byli v tom riziku dostat se
do tak zvane pasti nízké plodnosti
že by to znamenalo,
že ta dlouhodobá nízká
plodnost generuje
méně početné generace
a tím pádem, když
tyto méně početné generace
se dostanou do toho reprodukčního věku
tak vlastně už potom tím, že ich je

jen, i kdyby se zvýšera úhrná plodnost
tak už nikdy
nevyplodí tolik dětí, aby byl
zajištěný ten, řekněme, ta populační
stabilit. A to se někde na světě děje?
A to se děje, teď úplně extrémní
přípád jižní korá
tam je dokonce úhrná plodnost
0,8
to je absolutně extrém, kdy my jsme jako demografové
si to ani nedověli představit
a ty už jsou opravdu v té
pasti nízké plodnosti, což znamená,
že za této situace
dojde dokonce století
k poklasu populace o polovinu
z nás 50 na 25 milionů
Tak si tak říkám, že asi podobná
čísla musela mít Čína
v době politiky jednoho dítěte
Já bych to ještě trochu
objastnila tam přeci jenom
ty východo-azijské státy
byly velmi podobné v tom
že někdy
od poloviny 20. století právě
nastala takzvaná druhá
fáze demografické revoluce
mělo určité souvislosti
se změnou
a demografické reprodukce
a to co v Evropě
proběhlo od konce 18. století
probíhalo dlouho
to znamená pokles
umrtnosti a plodnosti
z těch vyšších úrovní na ten nejnižší úrovně
tomu mi říkáme právě
ta demografická revoluce
že došlo, řekněme,
k přeměně takzvané
extensivní reprodukce, kdybyla
vysoká umrtnost
to znamená, ta vysoká porodnost

musela kompenzovat tu vysokou umrtnost
aby nedocházelo k populačnímu poklesu
k takzvané intenzivnější
demografické reprodukce
jenom dvě děti na to, aby
bylo zachována populační velikost
takže to co probíhalo
v těch vyspělých státech, konkrétně v Evropě
dlouho, 150 let
a skončilo někdy před druhou
situ válkou
a ještě potřák tomu říci
z řekněme z těch měšších podmínek
to znamená
z určitého vývoje té společnosti
souvisalo to s industrializací, urbanizací
takže to jako by odpovídalo
to co se odehrávalo
v té demografické sféře
odpovídalo tomu co se odehrávalo
v té společnosti
zatím co ta demografická revoluce
v tom rozvovém světě
byla jak si importovaná z mějšku
to znamená ten pokles umrtnosti
kdy ty jasel v latinské Americe
Afryce byl už založen
na tom, že měli k dispozici
leky, měli k dispozici prostě technologii
které to umožňovali
preventivní programy
které umožnili rychlý pokles umrtnosti
aniž by to odpovídalo
tomu stupně rozvoje společnosti
Rozumím, že to probylo mnohem rychlej
mnohem rychlej
a tím, že došlo k rychlému poklesu umrtnosti
a ta porodnost na to nereagovala
dlouhou dobu
tak na jednou tady vznikli před poklady
populační explozy
a když se vrátíme zpátky
k té ázi, ty největší obavy
z té populační exploze, to znamená

z toho vlastně nadměrného
populačního růstu, který vrcholil
v 60. letech, právě už v těch 50. letech
byli zřejmí právě těch asijských zemích
včetně Indie, včetně
Ižní Korei, včetně Číny
a tehdy se to
na mezi národním poli velmi řešilo
jako probíhali takzvané
světové populační konference
byly obavy z toho takzvaného
přelidnění v těch
a ty obavy vopravdu vrcholili v těch 60. letech
takže se
doporučilo, v podstatě byla tady
jaká si mezi národní schoda na tom, že potřeba
i to snížení porodnosti
jak si vyvolat uměle
a proto teda vznikli ty programy
plánovaného rodičství
a proto ta Indie začala uplatňovat
Indie byla první, která začala uplatňovat
v 50. letech ty programy
plánovaného rodičství
To znamená, ta reakce byla
bych řekla správná, protože bylo potřeba
urychlit
i ten pokles porodnosti, který nepříjde
spontáně.
Zmínila jste Indie, Čínu, Indie se
tento rok, my nevíme, kdy přesně
ale stáva se nejlednatějším státem světa
právě předskakuje tu Čínu.
Obě země mají přes 1 miliardu 400 milionů obyvatel.
Co to je za správu?
Co to tu šili?
Skutečnost je taková, že ještě před 20 lety
se to předpovídalo, až někdy
pro dobu 30. let
to před běhnoutí bylo uspíšené
a je to dáno tím,
že v té Indie
ten pokles porodnosti
neprobíhal tak rychle

jako v té Číně
a v Číně jsem podářilo
dostat se na úroveň prostá reprodukce
už v polovině 80. let
a někdy v polovině 90. let
už se dostali je hodně pod úroveň
prostá reprodukce
myslím k úrovni 1,7
a to už měl být signál k tomu, aby
zastavili tu politiku,
a v podstatě udělali
podobnou chybu
jako ta ježný Korea
kde tam taky musela probíhat
anti-natalitní politika
ale oni se dostali pod úroveň prostá reprodukce
už v 80. letech
v podstatě o 1,10 letí
a také asi 10 let váhaly
s tím než v roce 1926
teď mluvím o říkorej
zastavili to anti-natalitní politiku
a iště s dalším 10 letním
spožděním asi v roce 2005
teprvé začali
zpronatalitní politikou
to znamená tam bylo 20 lete spoždění
které se projevuje v tom, že
ta plodnost zůstává na velmi nízkých úrovních
v té Korea, když jsem říkala 0,8
číná si myslím, že
k tomu spěh také taky můj odhat
protože v tůdla chvíli tam je úhrná plodnost 1,2
a ačkoliv
už jsou tam známky řekněme
změny, v tom smyslu, že
je už snáha podpořit dvou dětné rodiny
myslím v roce 2019
máte nás dokonce 3 dětné rodiny
ale ta populace na to nereaguje
to znamená tam už je
jak si nastaven jiný režim
takže bude velmi obtížné tohle zvrátit
tohle se nestalo v Indii

tam ten pokles nebyl tak dramatický
přesto, že tam fungují programy
plánovaného rodičovství
na druhou stranu pořád to znamená
že tam je ten populační růst
to celá intenzivní
takže najít skutečně
to optimální variantu
nespůsoby dřečně
dramatické populační stárnutí
ale zároveň zamezit
toho intenzivního populačního růstu
těžké hodnotit
dva světa díly jsme ještě neprobrali
když teda opomenou Antarktidu
točíš severní Ameriku a Friku
musím se zeptat kdy bude
mít Nigérie víc obyvatelné
zpojené státy americké
ono to asi nebude moc dlouho trvat
ty prognózi naznačil, že to může
být v druhé polovině 1.20. století
taky do Česka, kde naopak
jsme tedy zažili rok, kdy se těch dětí
rodilo velmi málo
když jste mluvila o tom, že
ten covid v tom hrál velkou roli
tak budeme moc do budoucna
mluvit tak jak mluvíme o
husákových dětek, budeme moc mluvit o
covidové generaci, slabší covidové generaci
To je zajímavé
ale myslím si, že rok 2
by nehrál úplně takovou roli
to by muselo
trvat další dobu
aby jsme mohli mluvit
ať už mluvíme o
havlových dětek, husákových dětek
teď kom v podstatě se to týká tak zvaných
milénialů, tahle situace
protože to jsou v podstatě
dětí narozené někdy od poloviny 80.
let do konce 90. let

to znamená část z nich
už byla v reprodukčním věku
a zdálo se, že oni budou ty, kteří
budou stabilizovat to reprodukční chování
kdyby nenastala ta epidemie
nedošlo k těm, řekněme
k dalším následným problémům
tak my jsme měli v podstatě
našlávnou to na to, aby se tedy
reprodukční režim stabilizoval
na relativně
vysoké úrovni.
V průměru se první děti rodili
že nám ve věku
ve jakém 28-29 let
což z lediska Evropských poměrů
bylo optimální, byli někde na pomezí
toho pozdního a časněho modelu
reprodukčního, ale tahle situace
která teď nastala bude
představovat, my to vidíme
jako riziko dalšího odkladu, to znamená
pravděpodobně řekněme
ta druhá část těch milénijálu
kteří ještě nezačali zakládat rodiny
budou vystaveny novým podmínkám
a
pravděpodobně budou teď co zase
nastartují nové změny.
Já jsem se ptal z toho důvodu, jestli to po prostu může mít nějaké
dlouhodobější důsledky, které
ešte v tuto chvíli třeba neumíme
nějakým způsobem je předýmat, ale nevím
jak je reálné, reálně závažné
budou
narážel jsem třeba na to, že v tuto chvíli
se řeší právě to, jak
husákovi děti budou
placení důchody, jo?
Jaké budou mít důchody? Jo kdo za ně?
Ty důchody bude platit, protože ty generace
jsou mnohem slabší ty, které přišli po nich
jech mnohem vístě duchodů bude mnohem víst,
než lidi v produktivním věku.

Jedna věc je, kolik děti se narodilo
v roce 2021
i kdyby to byl jenom do časný výky
v tak se nic nedělo, ale to
s těm jo máme obavy,
že mohlo dojít k narušení těch trendů,
jak už jsem tady nastíněla
a to je něco, co my vnímáme jako
riziko do budoucna,
i vzhledem k tomu, že řekněme
ty nepříznivé podmínky, byly
ještě posíleny právě těmi ekonomickými
problémy, bezpečnostními riziky,
takže řekněme ten efekt
toho roku 2022,
kdy jsme byli vystaveni začátku
války na Ukrajině, s tím
spojena ještě další prohlubování
inflace a podobně, to se projeví
v těch počtech narozených letos
v roce 2023, na základě toho
my očekáváme, že
hrozí ještě další propad
a to je to, co už by bylo
potřeba brát vážně
a v té souvislosti by bylo
byh řekla velmi nepříznivým signálem,
kdyby se jakýmkoliv způsobem
omezovali ty podmínky rodin,
to znamená, ať už
dozvání ročského příspěvku, to znamená,
tak jak to bylo hry nastavené, minimálně
zachovat i za této situace,
protože by to jenom podpořilo
tyhle negativní trendy.
Že do toho může vlastně zasáhnout i nějakým
způsobem stát, podpořit.
V souvislosti s tím, že potřebujete čerpat,
tak aby to nebylo na úkor
rodin, protože v tuhle chvíli
si myslím, že by to bylo to největší
riziko pro ten stán do budoucna.
No, to nejsou lehké časy
do přivezd život do světa právě, takže

uvidíme, jak se bude počet Čechů
vyvíjet, nový narozených Čechů
vyvíjet do budoucna na mozek, díky,
že jsme to mohli společně tady probrat.
Děkuju.

Tohle už je všechno z Vinohradské 12.
z pravodajského podcastu
Českého rozhlasu.

Dnes s docentkou Jířinou Kocouřkovou
vedoucí katedry Demografie
a Geodemografie
na přírodovědecké fakultě
Karlovy.

Jířina Kocouřková je současně členkou
národního institutu pro výzkum
socioekonomických dopadů,
nemocí a systémových rizik
zkráceně institutu Siri.

Naše další epizody
najdete na webu irozhlas.cz
ale možná nás poslucháte
v aplikaci můjrozhlas nebo
v některé další podcastové aplikaci
také tam najdete náš archiv
i chystané další díly.

Příští epizodu
vydáme už po půlnoci
Náslišenou zítra.